

فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات امنیت اجتماعی، شماره ۵۶، زمستان ۹۷

بررسی شیوه های اثر بخش پیشگیری وضعی از سرقت منازل مسکونی (مورد مطالعه: شهرستان زاهدان)

مسعود قاسمی^۱، یونس کرمی^۲، جابر میرزاخانی^۳

از صفحه ۲۳۷ تا ۲۶۵

تاریخ دریافت: ۹۷/۵/۲۴

تاریخ پذیرش: ۹۷/۹/۱۹

چکیده

سرقت منازل مسکونی از جمله جرایم علیه اموال است که موجب پدید آمدن ناامنی و ضرر اقتصادی در فضای جامعه می گردد. این تحقیق به منظور شناسایی شیوه های اثر بخش پیشگیری وضعی از سرقت منازل مسکونی صورت پذیرفته تا مابانی نظری و علمی نمود کاربردی بخود گرفته و با تولید يك دانش بومی در منطقه خاص موجب پیشگیری از این جرم گردد. متغیرهای مستقل این پژوهش شیوه ها و اقدامات پیشگیرانه وضعی است و پیشگیری از سرقت منازل مسکونی به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است. با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی ساده، حجم نمونه بر اساس دسترسی، تقریبی ۳۰۸ نفر از جامعه آماری شامل مامورین انتظامی، سارقین منازل مسکونی، مال باختگان و شهروندان در شهرستان زاهدان می باشد و بر اساس روش پیمایشی انجام شده و جمع آوری اطلاعات از طریق مشاهده، مصاحبه و پرسشنامه صورت گرفته است. نتایج نشان می دهند که کم کردن منافع حاصل از جرم و کاهش اقدامات تحریک کننده در کاهش رغبت بزه کاران برای ارتکاب جرم سرقت منازل مسکونی موثر می باشد و افزایش زحمت ارتکاب جرم، افزایش خطر ارتکاب جرم و از بین بردن بهانه ارتکاب جرم در فرآیند تصمیم گیری بزه کاران، از موجبات کاهش سرقت منازل مسکونی است.

کلید واژه ها: سرقت، بزه دیدگان، پلیس، پیشگیری وضعی، منازل مسکونی، زاهدان.

۱. دکترای حقوق کیفری و جرم شناسی دانشگاه مازندران و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی. نویسنده مسئول. md-ghasemi@iran.ir

۲. کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی دانشگاه آزاد واحد کرمانشاه. y.karami.law@iran.ir

۳. دانشجوی دکتری کیفری و جرم شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری. j.mirzakhani.law@iran.ir

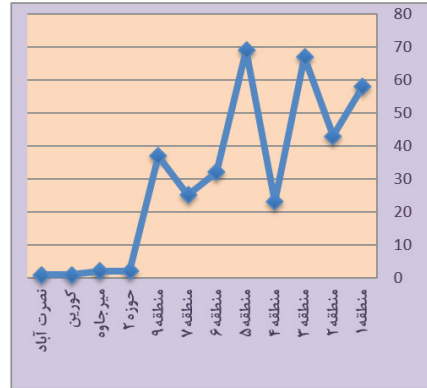
مقدمه

سرقت منازل مسکونی یکی از انواع سرقت در سطح جامعه است که دارای ضرر مادی و معنوی فراوان است. ضرر مادی این نوع سرقت همان از دسترس خارج شدن مال از ید مالک و ضرر معنوی آن عدم احساس امنیت در جامعه و خانواده است. به همین منظور، سرقت منازل مسکونی را می‌توان یکی از شدیدترین جرایم تلقی کرد، زیرا علاوه بر اینکه یکی از شایع‌ترین رفتارهای مجرمانه است، نوعی تجاوز به عنف است و به احساس امنیت عمومی، آرامش ذهنی و سلامت افراد آسیب می‌رساند. از این رو، وقوع سرقت منزل، آسیب‌های جسمی، روحی و مادی زیادی بر بزه‌دیدگان وارد می‌کند و باعث ایجاد ترس در دیگر افراد جامعه می‌شود (کوپ و گریفیتز، ۱۹۹۶: ۱).

شهرستان زاهدان به عنوان مرکز استان و از جمله شهرهای کشور است که مسئله سرقت در آن فراوان بوده و در این بین سرقت‌های اموال و اماکن در آن دارای بیشترین وقوع است. این شهرستان با داشتن نزدیک به (۶۶۰۵۷۵) نفر جمعیت^۱ عملاً در راستای این مسئله با مشکل مواجه است و تلاش دارد تا با ابزارهای پیشگیرنده در این مسیر کوشا باشد. پیدا کردن نقاط ضعف مردم و ارائه راه کارهای کاربردی و عملی جهت حفاظت بیشتر از اموال و اماکن مسکونی خود در جهت کاهش آسیب‌های بعدی ناشی از سرقت، که یکی از دغدغه‌های مردم است از جمله مهم‌ترین اهداف این پژوهش است. به همین منظور و به جهت نقش مهم مردم در پیشگیری اولیه و جلوگیری از مورد هدف قرار گرفتن در برابر سارقین، با رعایت اصول اولیه پیشگیری می‌توان با صرف هزینه‌های کمتر، شاهد گرایش تدریجی فرهنگ پیشگیری در شهرستان زاهدان باشیم.

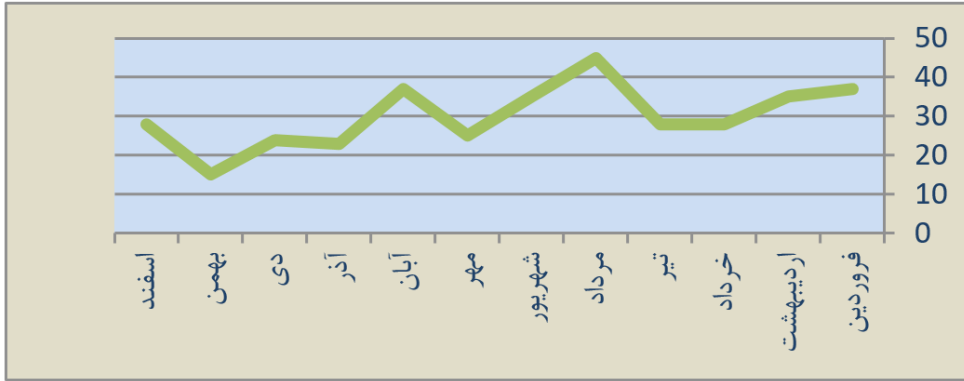
بر اساس تفکیک جغرافیایی انتظامی شهرستان زاهدان به مساحت ۳۰۰۰ کیلومتر مربع دارای بخش مرکزی، میرجاوه، نصرت آباد و کورین می‌باشد. در بررسی‌های به عمل آمده و جمع‌آوری اطلاعات از مراجع انتظامی در سال ۱۳۹۴ بیشترین وقوع سرقت منازل مسکونی متعلق به بخش مرکزی حدود ۹۲٪ بوده است و کم‌ترین در حوزه کورین و نصرت آباد حدود ۱٪ به وقوع پیوسته است. در بخش مرکزی شهرستان، بیشترین وقوع سرقت منازل مسکونی در منطقه ۵ حدود ۱۹٪ و کم‌ترین

میزان سرقت در منطقه ۴ حدود ۷٪ در سال بوده است. ضمناً از کل سرقت های انجام شده حدود ۳٪ به صورت عنف و کم تر از ۱٪ به صورت مسلحانه در شب

نمودار شماره ۱: آمار وقوع سرقت منازل مسکونی شهرستان زاهدان به تفکیک مناطق در سال ۱۳۹۴

براساس آمارهای موجود، میزان وقوع سرقت در سه ماه اول سال حدود ۲۷٪ و در سه ماه دوم، حدود ۳۰٪ است. در سه ماه سوم سال حدود ۲۴٪ و در سه ماه چهارم سال حدود ۱۹٪ به وقوع پیوسته است. بیش ترین وقوع سرقت منازل مسکونی در مرداد ماه حدود ۱۲٪ و کم ترین وقوع در بهمن حدود ۴٪ بوده است. در نهایت مشخص شده است، اکثر سرقت ها در ۶ ماه اول سال حدود ۵۸٪ ولی در ۶ ماه دوم، حدود ۴۲٪ بوده است. همان طور که مشاهده می شود، بیش ترین آمار سرقت در شهرستان زاهدان در فصل تابستان و کم ترین وقوع در فصل زمستان رخ داده است.

نمودار شماره ۲: آمار وقوع سرقت منازل مسکونی شهرستان زاهدان به تفکیک ماه در سال ۱۳۹۴

طرح مسئله

همان طور که از مفهوم سرقت پنداشته می شود وجود يك مال و استفاده از آن، لازمه به وقوع پیوستن این جرم است. در بررسی پرونده ها سال ۱۳۹۴ در مراجع انتظامی بیشترین اموال مورد سرقت از منازل مسکونی شهرستان زاهدان شامل طلاجات، وجه نقد، لوازم برقی، لوازم آشپزخانه، مدارك اعم از شناسنامه، مدارك شناسایی و اسناد می باشد.

معمولا به دست آوردن مجدد مالی که به سرقت رفته، مستلزم دستگیری سارق یا سارقین، تشکیل پرونده، اعتراف آنها به سرقت، رفت و آمدهای زیاد به مراجع پلیسی و قضایی، صرف وقت و هزینه های زیاد است و در مواردی بسیاری از مردم به دلایل گوناگونی از جمله ترس از ریختن آبرو و حیثیت در بین اقوام و همسایگان، ترس از مراجعه به مراجع قانونی، عدم امیدواری به کسب نتیجه و به دست آوردن اموال، حاضر به اعلام وقوع سرقت و پیگیری آن نیستند و از اعلام شکایت صرف نظر می کنند. به همین دلیل در همان اصلی که در بیماری نیز عنوان می شود، یعنی (پیشگیری بهتر از درمان است)، در سرقت نیز پیشگیری بهتر از تعقیب و پیگیری می باشد. از این رو، مردم عادی در طول روز اقدامات پیشگیرانه ای نسبت به وقوع سرقت انجام می دهند: مثلاً هنگام خروج از منزل درب و پنجره ها را قفل می کنند، از رفت و آمد به محل های پر خطر و بدنام پرهیز می کنند، سیستم های هشدار دهنده در منزل و محل کار نصب می کنند، پول هایشان را در بانک می سپارند، از گذاشتن اشیاء قیمتی در اتومبیل خودداری

می‌کنند، جواهرات خود را در اماکن عمومی به نمایش نمی‌گذارند و اینکه در نهایت همه این احتیاطات و دوراندیشی‌ها را با هدف کاهش احتمال یا شدت بزه دیدگی خود انجام می‌دهند (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۷۸: ۴۵).

اهداف تحقیق

هدف پیشگیری وضعی سلب فرصت ارتکاب جرم از فرد بزه کار است. پیشگیری وضعی از جرم به دنبال اهدافی است که بتواند کاهش شرایط بالاتر از سطح نرمال ارتکاب جرم را دنبال نماید. این اهداف شامل انواع شیوه‌های پیشگیری وضعی است که گاهی از طریق منصرف ساختن بزه کار از ارتکاب جرم صورت می‌گیرد و زمانی نیز در صورت عدم انصراف وی از مسیر ناتوان ساختن او از توفیق در ارتکاب جرم عملی می‌شود که می‌تواند تأثیر کوتاه مدت نسبت به آماج خاص جرم را نیز شامل شود. در مجموع می‌توان گفت هدف نهایی پیشگیری وضعی تجربه و تحلیل راهبردی شیوه‌های ارتکاب جرم در مناطق معین، در زمان مشخص با شناسایی و تعیین فرصت‌های ارتکاب جرم، اشخاص و وضعیت‌های در معرض خطر برای کاهش جرم است. از این رو، علت انتخاب این تحقیق بررسی تکنیک‌هایی پیشگیری وضعی برای رسیدن به اهداف ذیل می‌باشد:

الف - شناسایی شیوه‌های اثر بخش پیشگیری وضعی از سرقت منازل مسکونی.

ب - پیشگیری و کاهش عوامل بروز سرقت منازل مسکونی با توجه به شیوه‌های ارائه شده در پیشگیری وضعی.

ج - تبدیل مبانی عملی و نظری به راه حل‌های کاربردی و معرفی اثر بخش‌ترین آنها در کاهش از سرقت منازل مسکونی.

اهمیت و ضرورت تحقیق

پیشگیری خود به چند قسم تقسیم بندی می‌شود از جمله پیشگیری وضعی، محیطی، اجتماعی و... که در این تحقیق به پیشگیری وضعی و ابعاد و جزئیات آن می‌پردازیم. پیشگیری وضعی یکی از شیوه‌های پیشگیری از سرقت منازل مسکونی می‌باشد که با راه کارهای اعمال گرایانه در حد بالایی در جلوگیری از وقوع سرقت منازل مسکونی از طریق استفاده از تکنیک‌های موثر صورت می‌گیرد. جذابیت اقدامات وضعی تا حد زیادی مرهون توانایی آنها در ارائه راه حل‌های واقع گرایانه

Archive of SID

و غالباً ساده و کم هزینه برای جرایم و در وضعیت متنوعی از زمان و مکان‌های مختلف می‌باشد. از نگاه ژورژیکایک این نوع پیشگیری ناظر بر تدابیری است که فرصت‌ها و مناسبت‌های ارتکاب جرم را کاهش می‌دهد (رجبی پور، ۱۳۸۳: ۲۲).

پژوهش حاضر به منظور پاسخگویی به سوالات زیر به مرحله اجرا در آمده است.

■ شیوه‌های اثر بخش پیشگیری وضعی از سرقت منازل مسکونی در شهرستان زاهدان کدامند؟

■ که به‌عنوان پرسش اصلی مطرح می‌گردد و پرسش‌های زیر به‌عنوان پرسش‌های فرعی تحقیق مطرح می‌شود که عبارتند از:

■ الف- شیوه‌های اثر بخش افزایش زحمت ارتکاب سرقت منازل مسکونی شهرستان زاهدان کدامند؟

■ ب- شیوه‌های اثر بخش افزایش خطر ارتکاب سرقت منازل مسکونی شهرستان زاهدان کدامند؟

■ ج- شیوه‌های اثر بخش کاهش منافع قابل پیش‌بینی سرقت منازل مسکونی شهرستان زاهدان کدامند؟

■ د- شیوه‌های اثر بخش کاهش تحریک بزه کاران از سرقت منازل مسکونی شهرستان زاهدان کدامند؟

■ ه- شیوه‌های اثر بخش حذف بهانه بزه کاران جهت سرقت منازل مسکونی شهرستان زاهدان کدامند؟

پیشینه ادبیاتی تحقیق

در بحث پیشگیری از سرقت و راه‌های مقابله با آن، کتاب‌های مختلفی تألیف و تحقیقات متعددی انجام، که چکیده‌ای از مهم‌ترین آنها که مرتبط با سرقت منزل و تأثیر پیشگیری وضعی و استفاده از فناوری برای مهار سرقت بوده است به شرح زیر بیان می‌شود.

رسولی (۱۳۸۵) پایان‌نامه خود را تحت عنوان «بررسی راه‌های پیشگیری از سرقت منزل از دیدگاه کارآگاه‌های پلیس آگاهی همدان» ارائه کرده است. اهداف این تحقیق، شناخت عملی وضعیت سرقت منزل در همدان و راه‌های پیشگیری از وقوع سرقت به کمک برنامه‌ریزان بود.

شایسته‌ترین (۱۳۸۷) در تحقیق خود به این نتیجه رسید که مکان و زمان با وقوع

سرقت رابطه مستقیم دارند و انواع سرقت در بخش مرکزی شهرها انجام می‌گیرد و با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی می‌توان در مکان‌یابی و پیشگیری از سرقت اقدام کرد.

محمد نسل (۱۳۸۷) در کتاب خود تحت عنوان «پلیس و سیاست پیشگیری از جرم» به مبانی نظری و تکنیک‌های انواع پیشگیری و رویکردهای عملی پلیس در پیشگیری از جرم از جمله پیشگیری وضعی پرداخته است.

الماسی (۱۳۸۹) مقاله‌ای تحت عنوان «پیشگیری وضعی از سرقت اموال دولتی (مطالعه موردی سرقت کابل‌های برق شهرستان خرم‌آباد ۱۳۸۵-۱۳۸۶)» نوشته و با استفاده از آخرین شیوه‌های پیشگیری وضعی به این نتیجه رسید که وزارت نیرو و شرکت‌های برق در صورت اجرا کردن برنامه‌های پیشگیرانه و اصلاح طراحی غلط محیطی شبکه‌های برق‌رسان می‌توانند به‌طور قطعی از وقوع این سرقت پیشگیری کنند.

نوروزی، بارانی و سرکشیکیان (۱۳۹۰) در کتاب خود با عنوان «پیشگیری از جرم، از نظریه تا عمل با تاکید بر نقش پلیس» به رویه‌ها و برنامه‌های پلیسی موقعیت‌مدار و پیشگیرانه وضعی اشاره کرده و نقش پلیس در این موقعیت را پررنگ دانسته‌اند.

افراسیابی (۱۳۹۰) در مقاله‌ای با عنوان «از طبقه‌بندی بزه‌کاران تا طبقه‌بندی تکنیک‌های پیشگیری وضعی از جرم» به این نتیجه رسیده است که برای بزه‌کاران می‌توان یک گونه‌شناسی سه‌گزینه‌ای ارائه کرد. نخستین طبقه از بزه‌کاران، بزه‌کاران متجاوز یا مزمن اختصاص دارد که سبک زندگی جنایی را در پیش گرفته و ریسک بالایی دارند و برای پیشگیری وضعی از جرایم آنها از تکنیک‌های پانزده‌گانه مبتنی بر افزایش تلاش، افزایش خطرات و کاهش منافع حاصل از جرم استفاده می‌شود. طبقه دوم بزه‌کارانی معمولی هستند که سبک زندگی قانونی را در پیش گرفته‌اند و برای پیشگیری از جرایم آنها لازم است از تکنیک‌های پنج‌گانه مبتنی بر حذف عوامل توجیه‌کننده رفتار جنایی استفاده کرد. در طبقه سوم، بزه‌کاران تحریک شده‌اند که با ورود به وضعیت پیش‌جنایی به ارتکاب جرم تحریک می‌شوند و برای پیشگیری باید از تکنیک‌های پنج‌گانه مبتنی بر کاهش محرک استفاده کرد.

مبانی نظری تحقیق

۱- نظریه فضای قابل دفاع: اولین کسی که به رابطه میان جرم و محیط فیزیکی اشاره کرد «وود» بود. وی معتقد بود که پیشرفت در امر ساختمان سازی منجر به ایجاد موانع و محدودیت‌هایی در روابط ساکنین می‌گردد. نظریات وود، اسکار نیومن را به مطرح نمودن نظریه «فضای قابل دفاع» ترغیب نمود (فرجی، ۱۳۸۹: ۹۰). نیومن، که یک مهندس معماری بود طراحی ساختمان‌هایی را که به صورت مجتمع ساخته شده بودند را به دلایل مختلف مورد انتقاد قرار داد و چنین مجتمع‌هایی را به خاطر داشتن ورودی و خروجی‌های متعدد و محوطه‌های عمومی و کنترل نشده از سایر انواع ساختمان‌ها در برابر برخی جرایم مثل سرقت آسیب پذیرترند.

نیومن پیشنهاد کرد که این گونه معایب با افزایش کنترل و کاهش راه‌های فرار مرتکبین و حذف یا استفاده مفید و بهینه از محیط‌ها و ممرهایی که عبور و مرور در آنها کم است قابل رفع است (صفاری، ۱۳۸۱: ۳۰۰). نیومن معتقد بود که تغییرات حاصله در شکل و نقشه محیط، قادر است گرایش‌ها و نگرش‌های پنهان ساکنان آپارتمان‌ها را در حفظ حریم‌شان آشکار ساخته و آنها را به در پیش گرفتن رفتارهای مناسبی، برای مراقبت از حقوق و اموالشان وادار نماید. این قبیل رفتارها، به مرور زمان و در اثر تکرار، به صورت جزئی از فعالیت‌ها و عادات روزمره آنان در می‌آیند و می‌توانند به عنوان عامل مهمی در برابر رفتارهای ضد اجتماعی عمل کنند.

به رغم منطق به ظاهر قوی چنین تفاوتی و عدم پذیرش تأثیر عوامل موقتی و وضعی مثل زمان و مکان یا موقعیت بزه دیده یا کیفیت تأثیر فرصت مجرمانه و بزه دیده بر وقوع جرم و نهایتاً ترکیب آنها به صورت یک تئوری قوی برای پیشگیری از وقوع جرم از سوی تئوری‌های سنتی یا دست کم عدم توجه کافی به آنها، تحقیقات جدید صحت تأثیر قابل توجه این گونه عوامل را تأیید کرده و لذا بازبینی در دیدگاه‌های قبلی نسبت به آن‌ها اجتناب ناپذیر می‌نماید. مثلاً در تحقیقی که توسط شخصی به نام «برت» انجام شده است، نشان داده شد که مدت طولانی‌تر ساعات تاریکی در زمستان نرخ جرایم علیه اموال را بالا می‌برد. همچنین مطالعات و تحقیقات پیرامون دزدی از خانه‌ها نشان داده که بیشتر مرتکبین اهمیت زیادی به دوری از خطر دستگیر شدن یا حتی دیده شدن توسط دیگران

و همچنین نحوه انتخاب هدف مورد نظر خود می دهند (صفاری، ۱۳۸۱: ۳۰۲).

۲- نظریه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی: دومین نسل از

نظریه پردازان پیشگیری محیطی در مدل های پیشگیری از جرم خود متغیرهای اجتماعی و فرهنگی را به هم پیوند زدند و تئوری فضای قابل دفاع را در قالب یک طرح ابتکاری مهم، تحت عنوان «پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی» آزمایش نمودند. این نظریه را به «جفری» نسبت می دهند اساسی ترین اصول این نظریه را «فرصت، هدف، ریسک و تلاش» تشکیل می دهد، یعنی فرصت ارتکاب جرم تابعی است از یک هدف، خطر، تلاش و سود به عبارت دیگر هنگامی که خطر ارتکاب جرم از منافع حاصل از آن بیشتر باشد، جرم تقلیل می یابد. هدف نهایی این طرح تقلیل وقوع جرم از طریق بهبود کیفیت زندگی افراد ساکن یک محله است. دانشمندانی که پیرو این نظریه هستند معتقد به ایجاد تغییرات در محیط فیزیکی و اجتماعی، براساس چهار اصل پیشگیری از جرم که عبارتند از: ۱- کنترل دسترسی، ۲- مراقبت، ۳- حمایت از اقدامات ایمنی و ۴- تقلیل انگیزه ها جهت کاهش ارتکاب جرایم می باشند (فرجی، ۱۳۸۹: ۹۵).

بر خلاف تصویری که در مورد نوع و نحوه تأثیر طراحی محیطی و مدیریت صحیح محیط در پیشگیری از جرم، ممکن است وجود داشته باشد، این راهبرد صرفاً از طریق ارائه مانع در برابر بزه کاری یا معیارهایی همچون باز کردن فضاها و در نتیجه روشن شدن دست بزه کاران به هنگام ارتکاب جرم، به نتیجه نمی رسد. آنچه در پیشگیری محیطی بیش از همه اهمیت دارد، احساسی است که در ساکنان آن محیط از یک سو و افرادی که از درون یا بیرون آن محیط در صدد ارتکاب بزه کاری در آن هستند، به وجود می آید. احساس مالکیت، کنترل و همکاری اجتماعی در میان ساکنان یک محله، یکی از مهم ترین معیارها برای پرهیز از ناهنجاری و در نتیجه بزه کاری است. با این توضیح می توان به حقیقت این مسئله پی برد که خلوت کردن محله ها و کاهش طول یا عرض مجتمع های مسکونی لزوماً باعث کاهش جرائم نیست، بلکه تنها در نوع جرم ارتكابی تأثیر دارد. در مکان های شلوغ، جرائمی همچون منازعه و مبادله مواد مخدر روی می دهد، در حالی که میزان سرقت شبانه از منازل در آنها بسیار پایین تر از محله های خلوت و خانه های ویلایی است.

Archive of SID

صرف نظر از عوامل اصلی مؤثر در طراحی ساختمان‌ها، محله‌ها و خیابان‌ها، امروزه با مطالعات دقیق میدانی، این موضوع به اثبات رسیده که مرزبندی فضاها (برای مثال، طراحی محله‌ها به صورت کوچه‌های بن بست که به خیابان‌های اصلی وصل می‌شوند)، افزایش میدان دید مجتمع‌های مسکونی به درهای ورودی، پارک‌ها و محل بازی کودکان و استفاده از رنگهای روشن و تصاویر تداعی کننده مالکیت در فضاهای زندگی، می‌توانند با کم‌ترین هزینه، پیشگیری حداکثری از جرائم خاص را در پی داشته باشند. بدیهی است که طراحی صحیح روشنایی، پارکینگ‌ها و امکان کنترل زنده فضاهای در معرض خطر (مانند پارکینگ‌ها و فروشگاه‌های محلی) می‌تواند در تکمیل این راهبردهای پیشگیرانه به کار گرفته شود (صفاری، ۱۳۸۱: ۱۸۳).

۳- نظریه انتخاب منطقی (عقلانی): به عنوان یکی از ارکان ضروری برای پیشگیری وضعی، نظریه انتخاب منطقی^۱، یکی از نظریه‌هایی است که می‌توان از آن برای طراحی فضای قابل دفاع در طرح کلی پیشگیری وضعی از جرم از طریق طراحی محیطی استفاده کرد. مطابق با این نظریه، چنین فرض می‌شود که بزه کار در انتخاب نوع و مکان ارتکاب جرم به شدت تحت تأثیر محیط اطراف خود بوده و تصمیم منطقی خود را با لحاظ این معیارها انتخاب می‌کند (کورنیش، ۱۹۸۶: ۸۷). بنابراین بزه کار ضمن محاسبه هزینه ارتکاب جرم (که شامل تلاشی که برای آن صرف می‌کند نیز می‌شود)، نفع ناشی از جرم (پاداش احتمالی) و خطری که با آن فعل متوجه وی می‌شود، به ارتکاب آن اقدام کرده یا از آن خودداری می‌کند (اشنایدر، ۲۰۰۲: ۱۰۶). در نظر گرفتن پیشگیری وضعی و انتخاب منطقی در کنار هم به این نتیجه می‌انجامد که بزه کار در یک جرم خاص سعی می‌کند که نفع جرم بیش از مضرات آن بوده یا نوعی تعادل میان فایده جرم و ریسک ناشی از آن وجود داشته باشد. استفاده از پیشگیری در موقعیت (مکان) جرم، مانند افزایش ریسک و انرژی مورد نیاز برای جرم از طریق دشوار کردن هدف (برای مثال قرار دادن جواهرات در گاو صندوق) و کاستن از پاداش مورد انتظار بزه کار (مانند کم بودن پول در صندوق فروشگاه یا مغازه)، فرصت ارتکاب جرم را کاهش می‌دهد. بنابراین، یکی از تفاوت‌های پیشگیری مکان‌مدار از جرم با شیوه‌های

1. Ration Choice Theory.

روان‌شناختی و فرهنگی در آن است که شیوه مورد بحث، بیشتر بر جنبه‌های فوری حادثه مجرمانه تأکید دارد و به همین دلیل، ضمن تمرکز بر نتایج واقعی یا مورد انتظار از یک جرم، تلاش دارد تا با تغییر در فضای زندگی، واقعاً این نتایج را برای بزه‌کاران تغییر دهد یا برای آنها چنین وانمود کند که این نتایج حصول نخواهد شد. این تفاوت مانند حضور صاحب مزرعه یا نصب مترسک در آن است؛ چرا که هر دو اقدام، مانع از فرود پرندگان برای خوردن دانه می‌شود.

بنابراین، اگر مجرم بالقوه تصور کند که در صورت ارتکاب جرم، مورد نظارت و مشاهده قرار خواهد گرفت - اگرچه به واقع این‌گونه نباشد - احتمال ارتکاب جرم توسط وی کمتر خواهد شد. زیرا وی در «ساز و کار گذار از اندیشه به عمل»، منافع و خطر ارتکاب جرم را می‌سنجد. وی می‌داند که در این مرحله، به علت نظارت بالقوه، احتمال دخالت ساکنان، پلیس و در نهایت دستگیری بالاست، در نتیجه از ارتکاب جرم منصرف خواهد شد (قورچی بیگی، ۱۳۸۶: ۱۵۱). در نظریه انتخاب معقول، پیشگیری مکان‌مدار با اوصاف و خصایص روانی غالب بزه‌کاران هماهنگ شده و بر همین اساس، طراحی، مدیریت و نظارت فضایی انجام می‌گیرد. این امر مستلزم آن است که معماران و طراحان فضاهای شهری با چنین مسائلی آشنا باشند؛ امری که تحقق آن نیازمند هماهنگی و همکاری میان نهادهای مختلف و لحاظ آن در طرح‌های جامع شهری، محله‌ای و مسکونی است.

۴- نظریه فعالیت روزمره^۱: نظریه "فعالیت روزمره" که معتقد است جهت وقوع یک جرم، سه عنصر: ۱- بزه‌کار بالقوه با انگیزه، ۲- بزه‌دیده یا هدف مناسب و ۳- عدم وجود یک محافظ توانمند و کارآمد، باید در یک زمان و مکان بایکدیگر تلاقی نمایند، یعنی «ارزش، بی‌کنشی، حجم و دسترسی» مثلاً اشیاء با حجم کم و ارزش زیاد که همه کس به آنها دسترسی ندارد و به آسانی می‌توان آن‌ها را جابجا کرد، اهداف مطلوب در جرایم مالی هستند و بالاخره نظریه «سبک زندگی» که به بررسی مؤلفه‌های مربوط به بزه‌دیدگی شخصی می‌پردازد، این نظریه ارتباط نزدیکی با نظریه فعالیت روزمره دارد و فعالیت روزمره چه در محل کار و چه در اوقات فراغت را لحاظ می‌کند. براساس این نظریه الگوهای عمل کرد یا شیوه زندگی اشخاص بر احتمال بزه‌دیدگی آنها تأثیر می‌گذارد. در

Archive of SID

واقع، سبک زندگی بیان می کند که احتمال قربانی شدن در یک جرم با میزان قرارگیری فرد در مکان ها و موقعیت های پرخطر بیشتر می شود. نظریه های «فعالیت روزمره» و «سبک زندگی» تفاوت چندانی با هم ندارد و هر دو گزینش بزه کاری را مدنظر قرار می دهند، از ادغام این دو نظریه می توان نظریه «فعالیت و سبک زندگی» را ارائه نمود (روزنبا، ۱۳۸۰: ۶۶).

بنابراین، آنچه مسلم است و تجربه ثابت کرده پیشگیری آسان تر از پیگیری و کشف سرقت است. امروزه برای حفاظت از منازل و مغازه ها روش ها و تکنیک ها و وسایل جدیدی در بازارها ارائه می شود. این اختراعات و تکنیک ها هر روز پیچیده تر شده و افزایش می یابد. مردم نیز بایستی پا به پای این پیشرفت ها به فکر استفاده از ابزارها و تکنیک ها، جهت حفاظت از اموال و اماکن خود باشند. از طرفی آشنایی با سیستم های جدید حفاظتی می تواند در پیشگیری از این جرم و انجام اقدامات ایمنی مناسب برای حفاظت از اموال خاص مفید باشد.

متغیرهای تحقیق

کلارک (1992) براساس مطالعات خود، توسعه و تکامل تکنیک های پیشگیری از جرم را در سه مرحله قابل تحلیل دانسته است. در مرحله نخست، تکنیک های پیشگیری از جرم، تحت عنوان تکنیک های دوازده گانه کلارک مبتنی بر افزایش تلاش، افزایش خطرات و کاهش منافع حاصل از جرم ارائه شد. در مرحله دوم، مطالعات براساس نظریه فنون خنثی سازی دیوید متزا شکل گرفت. در این مرحله چهار تکنیک دیگر تحت عنوان تکنیک های مبتنی بر حذف توجیه کننده ها بر جدول طبقه بندی سابق اضافه شد (کلارک، 1997: 9). در مرحله سوم، که به دنبال نظریه پردازی های ریچارد ورتلی صورت گرفت، تکنیک های ارائه شده کلارک و ورتلی با یکدیگر ترکیب و یک نظام طبقه بندی بیست و پنج گانه ارائه گردید (کرنیش و کلارک، 2003: 90). بر این اساس می توان کاهش وقوع سرقت منازل مسکونی به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفت و شیوه های پیشگیری وضعی از سرقت منازل مسکونی به عنوان متغیرهای مستقل تحقیق و را این گونه بر شمرد:

الف - شیوه های افزایش زحمت ارتکاب سرقت منازل مسکونی:

دشوارسازی دسترسی به اموال و منازل مسکونی؛ مثل نصب حفاظ های ضد

سرقت، بسته بندی ضد دستکاری برای حفاظت از تجهیزات.

۱. کنترل ورودی منازل مسکونی؛ مثل نصب آیفون درب منزل، تهیه کارت ورود الکترونیکی.
۲. کنترل خروجی منازل مسکونی؛ مثل خروج با برگ مجوز، مجوز خروج کالا، برچسب الکترونیکی کالا.
۳. تغییر مسیر و منحرف کردن سارقین منزل؛ مثل بستن خیابان ها.
۴. کنترل ابزار آلات سارقین منزل؛ مثل کنترل وسایل همراه افراد مشکوک و ناشناس به مجتمع های مسکونی توسط سرایدار.

ب- شیوه های افزایش خطر ارتکاب سرقت منازل مسکونی:

۱. افزایش و توسعه محافظت از منازل مسکونی؛ مثل گذاشتن علایمی در منزل که گویی شخص از منزل خارج نشده است، کنترل نامحسوس همسایگی.
۲. مراقبت و نظارت طبیعی از منازل مسکونی؛ مثل تقویت روشنایی کوچه و خیابان ها، حمایت از گزارش های مردمی اعلام سرقت.
۳. کاهش گمنامی و ناشناختگی افراد ساکن و اموال قیمتی در منازل مسکونی؛ مثل عدم جلب توجه اموال قیمتی از قبیل حمل طلا و جواهرات با ارزش یا پول نقد و نگهداری آن ها در منزل.
۴. بهره گیری از نگهبان و مامور مراقب در منازل مسکونی؛ مثل استخدام سرایدار برای مجتمع مسکونی یا نگهبان محله.
۵. تقویت نظارت رسمی در منازل مسکونی؛ مثل استفاده از دوربین های مدار بسته، نصب آژیر خطر.

ج- شیوه های کاهش منافع قابل پیش بینی در سرقت از منازل مسکونی:

۱. مخفی نمودن اموال؛ مثل نگهداری اموال با ارزش و قیمتی در گاوصندوق.
۲. از دسترس خارج نمودن اموال؛ مثل نگهداری اموال قیمتی در صندوق امانات بانک ها.
۳. تعیین مشخصات جهت تسهیل شناسایی اموال؛ مثل علامت گذاری بر اموال و استفاده از حک شماره یا برچسب.
۴. بی رونق کردن بازارهای غیر قانونی فروش اموال؛ مثل نظارت بر آگهی های

- نیازمندی فروش اموال متعلق به منازل مسکونی یا صدور مجوز به دستفروشان.
۵. سلب منافع حاصل از فروش اموال؛ مثل علامت گذاری کالا با جوهر.

د- شیوه‌های کاهش تحریک سارقان منازل مسکونی:

۱. کاهش سرخوردگی و فشار روحی از افراد سارق.
۲. اجتناب از مشاجره با سارقان منزل.
۳. کاهش تحریک احساسات عاطفی سارقان منزل.
۴. خنثی کردن فشار بین افراد و سارقان منزل.
۵. جلوگیری از تقلید و دنباله روی سارقان معمولی از سارقان حرفه‌ای منزل.

ه- شیوه‌های حذف بهانه سرقت منازل مسکونی:

۱. وضع قواعد ویژه در امر مبارزه با سارقان منزل.
۲. اعلان و اطلاع میزان محکومیت و تبعات ارتکاب سرقت از منازل مسکونی.
۳. آگاه سازی و ایجاد هوشیاری در سارقان منزل.
۴. کمک و تشویق به همنوا سازی و سازگاری سارقان با افراد جامعه پس از اصلاح و درمان.
۵. کنترل مواد مخدر و الکل (ابراهیمی، ۱۳۹۰: ۱۰۱).

نمودار شماره ۳: مدل مفهومی تحقیق

تعاریف نظری مفاهیم تحقیق

تعریف سرقت: تحقق جرم سرقت مستلزم انجام فعلی از قبیل ربودن یا ربایش، کش رفتن، برداشتن، بلند کردن و قاپیدن مال دیگری بدون رضایت و اطلاع مالک یا تصرف آن مال است (گلدوزیان، ۱۳۸۸: ۲۹۱). در دانش حقوقی، سرقت به معنای ربودن مال و اشیای منقول، بدون رضایت او و برخلاف حق است. البته قانون گذار در قانون جدید که در تاریخ ۹۲/۲/۱ به تصویب رسیده است، در فصل هفتم و در ماده ۲۶۵، سرقت را چنین تعرف کرده است: سرقت عبارت از ربودن مال متعلق به غیر است.

سرقت از منزل: به ربودن (خارج کردن هر گونه جنس، مال، وسیله نقلیه و هر

چیز دیگری از منزل افراد، سرقت منزل می گویند؛ که شامل مواردی از قبیل اثاثیه منزل، خودروی داخل منزل، موتورسیکلت داخل منزل، دوچرخه داخل منزل، پول، طلا، جواهر، مدارک شناسایی و... است (رسولی، ۱۳۸۵: ۷).

تعریف عملیاتی تحقیق

به طور کلی سرقت به دو شیوه انجام می گیرد:

الف- سرقت ساده (سرقت عادی) که سارق بدون توسل به زور چیزی را می رباید.
ب- سرقت با توسل به زور و تهاجم (سرقت جبری) که به صورت فردی یا دسته جمعی (بانندی) اتفاق می افتد.

به طور کلی سارقین (از هر گروهی که باشد)، در انجام هر نوع سرقت، از چرخه ای خاص تبعیت می کند که آن را با انجام یک برنامه ریزی دقیق به دست می آورند. در صورتی که به نحوی از انحاء در این چرخه مشکل ایجاد شود، امکان انصراف از سرقت یا تغییر شیوه و روش انجام آن وجود دارد. این چرخه با وجود شرایط جسمی و روحی متناسب با سرقت در سارق، اخذ تصمیم، انتخاب محل (با توجه به نوع سرقت)، تعیین زمان انجام سرقت، بررسی راه های انجام آن، بررسی حمل اموال مسرووق، انتخاب و جمع آوری اموال (پس از ورود به محل)، استفاده از اموال مسرووق یا فروش آن صورت می گیرد (این چرخه در هر نوبت سرقت انجام می گیرد).

در سرقت از اماکن، شناسایی و انتخاب محل یکی از مهم ترین و دقیق ترین کارها برای سارق است. معمولاً سارقین خانه های جنوبی را برای سرقت بر می گزینند، زیرا بلافاصله پس از رفع مانع وارد منزل می شوند. حال آنکه در منازل شمالی وضع راه ورودی و نفوذ به منزل برای سارقین ناشناخته بوده و خطرات بیشتری برای او دارد. البته منازل شمالی که راه فرار و ورودی قابل رؤیت داشته یا سارق از آنها آگاهی قبلی دارد، نیز در معرض سرقت قرار می گیرد. خانه خالی، ایده آل ترین محل برای سارقین منزل است. سارقین به چند طریق از خالی بودن منزل آگاه می شوند؛ ساده ترین راه اطمینان از خالی بودن منزل، علامت گذاری یا زنگ زدنهای متوالی و سؤالی است.

در خصوص پیشگیری وضعی تعریف ها و برداشت های گوناگونی ارائه شده است، که در ذیل به ارائه پنج تعریف از تعاریف موجود می پردازیم:

تعریف اول: ژرژپیکا، پیشگیری وضعی را «اقدام به محدود کردن فرصت‌های ارتکاب جرم یا مشکل‌تر کردن تحقق این فرصت برای مجرمین بالقوه می‌داند» (میرخلیلی، ۱۳۸۸: ۸۴).

تعریف دوم: رونالد کلارک در تعریف پیشگیری وضعی چنین می‌گوید: پیشگیری وضعی شامل اقدامات و روش‌هایی است برای کاهش فرصت که، به سوی شکل کاملاً خاصی از جرم نشانه می‌رود، متضمن طراحی و مدیریت محیط بلاواسطه (صحنه و محل وقوع جرم) یا همان نظارت و تحت نفوذ در آوردن هرچه پایدارتر و سازمان‌یافته‌تر محل وقوع جرم است، به طوری که زحمات و خطرات ناشی از اقدام برای ارتکاب جرم را افزایش داده و سود حاصله، به طوری که در نظر اکثر مرتکبین جلوه‌گر می‌شود، را کاهش می‌دهد (صفاری، ۱۳۸۱: ۲۹۲).

تعریف سوم: مجموعه اقدام‌ها و تدابیری تلقی شده که به سمت تسلط بر محیط و شرایط پیرامونی جرم و مهار آن متمایل است که از یک سو، با کاهش وضعیت‌های پیش‌جنایی یا وضعیت‌های قبل از بزه‌کاری که وقوع جرم را مساعد می‌کند، صورت می‌گیرد و از سوی دیگر، با افزایش خطر شناسایی و دستگیری بزه‌کاران بالقوه صورت می‌گیرد (نجفی ایرندآبادی، ۱۳۷۸: ۱۴۰).

تعریف چهارم: مجموعه تدابیر و روش‌های کاهش یا حذف فرصت‌های ارتکاب جرم و سود حاصل از ارتکاب جرم که انسان متعارف ممکن است با توجه به آن مرتکب بزه گردد (فرجی، ۱۳۸۹: ۸۴).

تعریف پنجم: نایجل ساوت، در تعریف پیشگیری وضعی چنین می‌نویسد: «پیشگیری وضعی از جرم بر اراده، طراحی و کنترل محیط فیزیکی (ساخته شده)، اتکا دارد به این منظور که فرصت‌های ارتکاب جرم را کاهش داده و یا خطر تعقیب را، در صورتی که ارباب مؤثر واقع نشود، افزایش دهد» (صفاری، ۱۳۸۱: ۲۹۸).

روش تحقیق پیمایشی

این پژوهش از نظر هدف و ماهیت، کاربردی و از جهت نحوه گردآوری داده‌ها و اجرا، توصیفی - تحلیلی از نوع پیمایشی است. پیمایش به معنای بررسی عمیق، ماهیت یک شی‌ناییدا و یا دور دست، می‌باشد. تحقیق پیمایش بهترین روش موجود برای جمع‌آوری داده‌های اصلی برای تبیین جامعه آماری بزرگ است که می‌توان به‌طور مستقیم آنها را مشاهده و با نمونه‌گیری تصادفی دقیق می‌توان گروهی از

Archive of SID

پاسخ گویان را فراهم آورد که ویژگی های آنان منعکس کننده ویژگی های جمعیت بزرگ تر باشد. محقق می تواند از مشاهدات واقعی خود به تعریف عملیاتی بپردازد. انتخاب روش تحقیق پیمایشی به جهت کم هزینه بودن و میزان داده ها و میزان داده هایی که جمع آوری می شوند مناسب است (بیکر، ۱۳۷۷: ۵۶۸).

ابزار جمع آوری اطلاعات این پژوهش با استفاده از ابزارهای گفتگو و مصاحبه از طریق پرسشنامه محقق ساخته با سوالات باز و محدود پنج گزینه ای لیکرت، به طور منظم از مامورین انتظامی، سارقین منازل مسکونی، مال باختگان و شهروندان در گروه های نمونه گیری طبقه بندی شده، صورت گرفت و با گردآوری داده های کمی، نظرات کل را مورد مطالعه قرار داده ایم. که پس از جمع آوری داده ها به کمک علم و نرم افزارهای آماری به پردازش و بررسی یافته ها پرداختیم. جهت بررسی کلی فرضیه ها، سه پرسشنامه در هم ادغام گردید و به عنوان یک پرسشنامه واحد با حجم نمونه ۳۰۸ و ۲۴ گویه در نظر گرفته شد و از آزمون مربع خی دو جهت تأیید یا رد آنها استفاده گردید و جهت تعیین موثرترین فرضیه از آزمون کرونباخ (با ضریب ۰.۸۷) و برای تعیین روایی پرسش نامه ها از روش محاسبه آلفای قضاوت اساتید متخصص، کارشناسان انتظامی و اهل فن استفاده شده است.

حجم نمونه و برآورد آن

از آنجایی که پژوهش گران اغلب موارد توانایی اجرای پژوهش را در سطح جامعه آماری ندارند، بدین جهت پژوهش خود را به نمونه کوچک تری محدود می نمایند تا بتوانند تحقیق را انجام داده و نتایج را به جامعه آماری تعمیم دهند. در این تحقیق جامعه آماری شامل مامورین انتظامی، سارقین منازل مسکونی، مال باختگان و شهروندان در شهرستان زاهدان است و با توجه به آمار تقریبی وقوع سرقت منازل مسکونی و پرونده های تشکیل شده در مراجع انتظامی، با در نظر گرفتن فرمول نمونه گیری کوکران تعداد ۲۴۸ نفر از جامعه آماری به عنوان حجم نمونه در نظر گرفته شد. سپس با توجه به تعداد مورد نیاز نمونه، از هر یک از طبقات به روش زیر نمونه گیری تصادفی ساده انجام شد. با توجه به اینکه آمار تقریبی سارقین منازل مسکونی و مال باختگان هر پرونده به یک نسبت هستند؛ از طرفی شهروندان مطلع نیز تقریباً دارای چنین نسبتی است و مسلماً ماموران انتظامی مرتبط نیز

نمی تواند آمار بیشتری از این افراد را داشته باشند، تعداد نمونه هر چهار گروه با احتساب تقریبی ۲۵٪ درصد، حدود ۶۰ نفر در نظر گرفته شد. البته با توجه به در دسترس بودن ماموران انتظامی و احتمال نامعتبر شدن تعدادی از پرسش نامه ها و نظر کارشناسی و دقیق تر، تعداد نمونه آن ها در این پژوهش حدود ۱۳۰ نفر می باشد، که در مجموع ۳۰۸ پرسش نامه از هر چهار گروه در بازه زمانی سال ۹۴ که به مراجع انتظامی جهت تشکیل پرونده (بزه دیدگان)، به منظور اطلاع یا شهادت (شهروندان)، یا به واسطه ارتکاب جرم سرقت منازل مسکونی دستگیر شده (متهمان) و ماموران انتظامی کلاتری و آگاهی شهرستان زاهدان که در امر مبارزه با سرقت منازل مسکونی نقش مستقیم دارند، توزیع و اطلاعات آنها جمع آوری شده است.

یافته های تحقیق

الف) یافته های توصیفی: پیمایش های صورت گرفته در خصوص پاسخ دهندگان به پرسش نامه تحقیق نشان می دهد که ۸۴/۴ درصد از کل پاسخگویان را مردان و ۱۵/۶ درصد آنها را زنان تشکیل می دهد. البته در بین طیف پاسخگویان بزه دیده، حدود ۳۰ درصد را زنان تشکیل می دهد که از این حیث قابل تامل است.

جدول شماره ۱: توزیع درصد فراوانی جنسیت

جنسیت	شهروندان	بزه دیدگان	نیروی انتظامی	سارقین	جمع مورد	درصد نسبی
مرد	۵۱ (۸۵٪)	۴۲ (۷۰٪)	۱۱۴ (۸۹٪)	۵۳ (۸۸٪)	۲۶۰	۸۴/۴٪
زن	۹ (۱۵٪)	۱۸ (۳۰٪)	۱۴ (۱۱٪)	۷ (۱۲٪)	۴۸	۱۵/۶٪
جمع مورد	۶۰	۶۰	۱۲۸	۶۰	۳۰۸	۱۰۰

در میان کلیه پاسخ گویان، بیشترین گروه سنی با ۵۰.۴۲ درصد را گروه سنی ۲۰ تا ۳۰ سال تشکیل می دهد.

جدول شماره ۲: توزیع درصد فراوانی سن

سن	شهروندان	بزه دیدگان	نیروی انتظامی	سارقین	جمع مورد	درصد نسبی
۲۰-۰	۳	۵	۰	۸	۱۶	۵/۱٪
۳۰-۲۰	۲۲	۲۳	۵۳	۳۳	۱۳۱	۴۲/۵٪
۴۰-۳۰	۲۶	۲۰	۵۳	۱۸	۱۱۷	۳۷/۹٪
۴۰ به بالا	۹	۱۲	۲۲	۱	۴۴	۱۴/۲٪
جمع مورد	۶۰	۶۰	۱۲۸	۶۰	۳۰۸	۱۰۰٪

نتایج نشان می دهد که ۳۳/۷ درصد پاسخ گویان دارای مدرک تحصیلی زیر دیپلم، ۲۷/۶ درصد دیپلم، ۱۳/۹ درصد فوق دیپلم، ۱۹/۱ درصد کارشناسی و ۵/۵ درصد دارای تحصیلات کارشناسی ارشد و بالاتر بودند. در این میان نکته قابل توجه طیف پاسخ گویان سارق است که نزدیک به ۹۰ درصد آنها دارای مدرک زیر دیپلم و بی سواد هستند. البته بزه دیدگان نیز با ۵۵ درصد و شهروندان با ۲۸ درصد با بالاترین میزان نیز دارای مدرک تحصیلی زیر دیپلم هستند.

جدول شماره ۳: توزیع درصد فراوانی تحصیلات

تحصیلات	شهروندان	بزه دیدگان	نیروی انتظامی	سارقین	جمع مورد	درصد نسبی
زیر دیپلم	۱۷ (۲۸/۳٪)	۳۳ (۵۵٪)	۰	۵۴ (۹۰٪)	۱۰۴	۲۳/۷٪
دیپلم	۱۶ (۲۶/۶٪)	۱۰	۵۵	۴	۸۵	۲۷/۶٪
فوق دیپلم	۱۱	۵	۲۵	۲	۴۳	۱۳/۹٪
کارشناسی	۱۳	۶	۴۰	۰	۵۹	۱۹/۱٪
کارشناسی ارشد	۳	۶	۸	۰	۱۷	۵/۵٪
جمع مورد	۶۰	۶۰	۱۲۸	۶۰	۳۰۸	۱۰۰٪

ب) یافته های تحلیلی: در این قسمت با استفاده از آزمون آماری به تحلیل هر یک از فرضیه های تحقیق با توجه به پرسش های مطرح شده در پرسش نامه می پردازیم. جهت بررسی استنباطی فرضیه ها از آزمون t تک متغیره استفاده شده است:

بررسی فرضیات از منظر پلیس، مردم و سارقین (کلیه پاسخ دهندگان به پرسش نامه):

جدول شماره ۴: توزیع فراوانی و درصد گویه های مربوط به فرضیه ها

انحراف معیار	میانگین	χ^2	میزان درصد					تعداد پاسخ های معتبر	فرضیه
			بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم		
۰/۰۰	۴	۲۱۰/۲۸	۱۱۹	۸۸	۳۲	۹	۲	۲۵۰	اول
۰/۰۰	۳	۱۰۲/۳	۱۰۱	۱۰۲	۳۶	۱۱	۰	۲۵۰	دوم
۰/۰۰	۴	۲۱۲/۳۲	۱۰۸	۱۰۱	۳۵	۵	۱	۲۵۰	سوم
۰/۰۰	۳	۲۳۱/۸	۹۸	۳۰	۱۱۳	۸	۱	۲۵۰	چهارم
۰/۰۰	۴	۱۲۲/۵۶	۶۰	۸۵	۸۷	۱۵	۳	۲۵۰	پنجم

جهت بررسی کلی فرضیات توسط چهار حجم آماری، در کار برگ داده های SPSS ماتریس ۲۴*۲۵۰ تشکیل داده شد، یعنی سه پرسش نامه در هم ادغام گردید و به عنوان یک پرسش نامه واحد با حجم نمونه ۲۵۰ و ۲۴ گویه در نظر گرفته شد و سپس از آزمون مربع خبی دو جهت تائید یا رد فرضیات استفاده گردید.

فرضیه اول: « افزایش زحمت ارتکاب جرم باعث کاهش سرقت منازل مسکونی می گردد».

با توجه به مقدار آماره که برابر ۲۱۰/۲۸۰ و سطح معنی داری مجاز Asymp. Sig که برابر ۰/۰۰۰ می باشد و از ۰/۰۵ کوچک تر می باشد، اختلاف بین فراوانی مورد انتظار و فراوانی مشاهده شده معنی دار است. بنابراین فرض H1 تائید می شود و می توان گفت از نظر کلیه پاسخ دهندگان نیز افزایش زحمت ارتکاب جرم باعث کاهش سرقت منازل مسکونی می شود.

Archive of SID

فرضیه دوم: «افزایش خطر ارتکاب جرم باعث کاهش سرقت منازل مسکونی می شود».

با توجه به مقدار آماره که برابر $۱۰۲/۳۵۲$ و سطح معنی داری مجاز $Asymp. Sig$ که برابر $۰/۰۰۰$ می باشد و از $۰/۰۵$ کوچک تر می باشد، اختلاف بین فراوانی مورد انتظار و فراوانی مشاهده شده معنی دار است. بنابراین فرض H_1 تأیید می شود و می توان گفت از نظر کلیه پاسخ دهندگان افزایش خطر ارتکاب جرم باعث کاهش سرقت منازل مسکونی می شود.

فرضیه سوم: «کم بودن منافع حاصل از جرم باعث کاهش رغبت بزه کاران برای ارتکاب جرم سرقت منازل مسکونی می گردد». با توجه به مقدار آماره که برابر $۲۱۲/۳۲۰$ و سطح معنی داری مجاز $Asymp. Sig$ که برابر $۰/۰۰۰$ می باشد و از $۰/۰۵$ کوچک تر می باشد، اختلاف بین فراوانی مورد انتظار و فراوانی مشاهده شده معنی دار است. بنابراین فرض H_1 تأیید می شود و می توان گفت از نظر کلیه پاسخ دهندگان کم بودن منافع حاصل از جرم باعث کاهش رغبت بزه کاران برای ارتکاب جرم سرقت منازل مسکونی می گردد.

فرضیه چهارم: «حذف و کاهش اقدامات تحریک کننده انگیزه بزه کاران برای ارتکاب جرم سرقت منازل مسکونی کاهش می دهد». با توجه به مقدار آماره که برابر $۲۳۱/۸۸۸$ و سطح معنی داری مجاز $Asymp. Sig$ که برابر $۰/۰۰۰$ می باشد و از $۰/۰۵$ کوچک تر می باشد، اختلاف بین فراوانی مورد انتظار و فراوانی مشاهده شده معنی دار است. بنابراین فرض H_1 تأیید می شود و می توان گفت از نظر کلیه پاسخ دهندگان حذف و کاهش اقدامات تحریک کننده انگیزه بزه کاران برای ارتکاب جرم سرقت منازل مسکونی کاهش می دهد.

فرضیه پنجم: «از بین بردن بهانه ارتکاب جرم در تکوین فرآیند تصمیم گیری بزه کاری از جرم سرقت منازل مسکونی منصرف می گردد». با توجه به مقدار آماره که برابر $۱۲۲/۵۶۰$ و سطح معنی داری مجاز $Asymp. Sig$ که برابر $۰/۰۰۰$ می باشد و از $۰/۰۵$ کوچک تر می باشد اختلاف بین فراوانی مورد انتظار و فراوانی مشاهده شده معنی دار است. بنابراین فرض H_1 تأیید می شود و می توان گفت از نظر کلیه پاسخ دهندگان از بین بردن بهانه ارتکاب جرم در تکوین فرآیند تصمیم گیری بزه کاری از جرم سرقت منازل مسکونی منصرف می گردد.

بررسی موثرترین فرضیه از مناظر پلیس، مردم، سارقین و دیدگاه کلی جهت تعیین موثرترین فرضیه از آزمون فریدمن استفاده شده است.

H₀: هر پنج فرضیه این تحقیق دارای رتبه و اولویت یکسانی هستند.

H₁: هر پنج فرضیه این تحقیق دارای رتبه و اولویت یکسانی نیستند.

یافته های تحقیق نشان می دهد تنها از منظر مردم اولویت و رتبه پنج فرضیه دارای اختلاف معنی داری نیست و می توان گفت دارای اولویت یکسانی هستند، اما از منظر سارقین، پلیس و کلیه پاسخ دهندگان فرضیات دارای رتبه و اولویت یکسانی نیستند بلکه اولویت و رتبه آنها به شرح زیر می باشد:

جدول شماره ۵: توزیع فراوانی و درصد گویه های مربوط به موثرترین فرضیه

رتبه	از منظر پلیس		از منظر سارقین		از منظر کلی	
	شماره فرضیه	امتیاز	شماره فرضیه	امتیاز	شماره فرضیه	امتیاز
اول	۴	۳/۲۹	۳	۳/۵۳	۳	۳/۶۸
دوم	۱	۳/۲۸	۱	۳/۴۴	۱	۳/۶۳
سوم	۳	۳/۱۱	۲	۳/۲۱	۲	۳/۶۰
چهارم	۲	۳/۰۶	۴	۲/۷۹	۴	۲/۷۶
پنجم	۵	۲/۲۶	۵	۲/۰۳	۵	۱/۳۳

جدول فوق نشان می دهد از منظر کلی فرضیه شماره ۳ موثرترین فرضیه در پیشگیری از سرقت منازل مسکونی می باشد و فرضیه ۵ نیز موثر بوده لیکن تاثیر آن نسبت به چهار فرضیه دیگر در رتبه پایین تری قرار دارد.

نتیجه گیری

نتایج بررسی های انجام گرفته حاکی از افزایش میزان سرقت منازل مسکونی در سطح شهرستان زاهدان است که این امر باعث افزایش نگرانی مردم و از بعد مادی و بعد روحی و روانی موجب آثار سوء، در سطح جامعه می شود. افزایش وقوع سرقت منازل مسکونی، علل و عوامل گوناگونی همچون فقر، بیکاری و... دارد و در

Archive of SID

جهت مقابله با این جرم می‌طلبند که پیشگیری از جرم را مد نظر قرار داده تا شاهد کاهش وقوع این جرم در سطح جامعه باشیم. در این تحقیق تکنیک‌های ارایه شده پیشگیری وضعی در کاهش از سرقت مورد مطالعه قرار گرفته است و مبنای عملی و نظری به راه حل‌های کاربردی تبدیل شده و اثر بخش‌ترین آن برگزیده شده است و پس از نظرخواهی از جامعه آماری، ضمن تولید یک دانش بومی و تخصصی در امر پیشگیری از وقوع سرقت منازل مسکونی، در این تحقیق به این نتیجه رسیدیم که می‌توان با بکارگیری تکنیک‌های پیشگیری وضعی زیر شاهد کاهش سرقت منازل مسکونی در شهرستان زاهدان باشیم.

الف- افزایش زحمت ارتکاب جرم با زیر شاخه‌هایی چون سخت کردن یا مقاوم کردن سازه‌های ساختمانی، کنترل و تحت نظر قرار گرفتن راه‌های ورودی و خروجی منازل مسکونی به منظور منحرف کردن سارقین از ارتکاب سرقت؛

ب- تکنیک‌های مبتنی بر افزایش خطرات قابل پیش‌بینی با زیر شاخه‌هایی چون توسعه حفاظت و افزایش سطح ایمنی، مراقبت و تسهیل نظارت طبیعی، کاهش گمنامی و سهولت شناسایی مرتکبان، آموزش کارکنان و بکارگیری مدیر در اماکن و استفاده از آن؛

ج- تکنیک‌های مبتنی بر کاهش منافع جرم با زیر شاخه‌هایی چون مخفی کردن آماج جرم، از دسترس خارج کردن آماج جرم، مشخص نمودن اموال، اخلال در بازار معامله اموال مسروقه، از بین بردن سود ناشی از جرم؛

د- تکنیک‌های مبتنی بر کاهش تحریک بزه‌کاران با زیر شاخه‌هایی چون کاهش فشار و ناکامی، جلوگیری از تقلید، کاهش تحریک و وسوسه، خنثی و بی‌اثر کردن فشار روانی مثل جدا نمودن بند زندانیان سابقه دار، عدم حمل آشکار وجه نقد، عدم بازگو کردن محتویات منزل توسط فرزندان در خارج خانه؛

ه- تکنیک‌های مبتنی بر حذف بهانه‌های جرم با زیر شاخه‌هایی چون وضع قواعد و مقررات، دادن توجیه و راهنمایی قبلی، تحریک وجدان، کمک به هماهنگی و کنترل ورود مواد مخدر و الکل.

■ با توجه به تایید فرضیه‌های تحقیق و اثربخشی شیوه‌ها و تدابیر پیشگیرانه وضعی از نگاه پاسخ‌گویان، لازم است کلیه شهروندان زاهدانی به منظور جلوگیری از بزه‌دیدگی و یا تشدید آن کلیه موانع مورد استفاده در پیشگیری وضعی اعم از موانع فیزیکی همچون استفاده از حفاظ پنجره، قفل و بست و دوربین‌های مدار بسته در منازل مسکونی؛ و موانع انسانی همچون تعبیه نگهبانی و سرایداری در مجتمع‌های مسکونی به منظور کنترل و بازرسی راه‌های ورودی و خروجی ساختمان را به کار گیرند.

۲۶۱

■ با توجه به پایین بودن سطح تحصیلات سارقین (حدود ۹۰٪ زیر دیپلم) و بزه‌دیدگان (حدود ۵۵٪ زیر دیپلم) آموزش و پرورش شهرستان زاهدان و دیگر نهادهای متولی افزایش علم و دانش، زمینه‌های افزایش تحصیل در میان شهروندان شهرستان زاهدان را افزایش دهند. پایین بودن سطح تحصیلات زمینه ایجاد اندیشه بزه‌کاری برای تامین نیازها اولیه در افراد را افزایش و اتخاذ موانع انسانی و فیزیکی توسط شهروندان را کم‌رنگ و احتیاط لازم را در آنها ایجاد نخواهد کرد. البته از بین بردن فشار مادی از طریق فقرزدایی، محرومیت‌زدایی و اشتغال‌زایی در استان توسط دولت از دیگر اقدامات تاثیرگذار است.

■ نیروی انتظامی شهرستان زاهدان، به‌عنوان یکی از نهادهای دولتی تاثیرگذار در پیشگیری وضعی از سرقت منازل مسکونی، نسبت به کنترل مواد مخدر و نوشیدنی‌های الکلی، انسداد مرزها، متلاشی نمودن باند‌های قاچاق به‌عنوان زمینه‌های ارتکاب این جرم، اقدام لازم را انجام دهد. چه این که مواد مخدر و نوشیدنی‌های الکلی نیاز سارقین به تامین مالی از طریق سرقت منازل مسکونی را در پی خواهد داشت و انسداد مرزها سرقت مدارک شناسایی که توسط اتباع افغانه و پاکستانی به منظور تغییر هویت و اخذ تابعیت صورت می‌گیرد را کاهش می‌دهد. مراقبت رسمی و گشت‌زنی آشکار و محسوس مامورین نیروی انتظامی در نقاط آلوده شهر از دیگر اقدامات مفید و اثرگذار در کاهش سرقت منازل مسکونی است.

■ شهرداری شهر زاهدان نسبت به سازماندهی و طراحی محیطی و افزایش سطح نظارت طبیعی، نورپردازی و روشنایی کافی در منازل، افزایش خطوط دید و از

Archive of SID

بین بردن خطوط کور منزل، ساماندهی فضای خالی اطراف منزل اقدامات لازم را معمول دارد.

■ با توجه به این که از نظر پاسخ گویان موثرترین فرضیه در پیشگیری از سرقت منازل مسکونی اتخاذ تکنیک های مبتنی بر کاهش منافع جرم است، اقداماتی نظیر مخفی نمودن اموال توسط مالکین، عدم حمل وجه نقد و قرار دادن اموال با ارزش در صندوق امانات بانک؛ از بین بردن بازار های غیرقانونی خرید و فروش اموال مسروقه کنترل سمساری ها؛ از بین بردن سود ناشی از سرقت و عدم خرید اموال بدون فاکتور نسبت به سایر اقدامات پیشگیرانه باید در اولویت قرار گیرد.

۲۶۳

- ابراهیمی، شهرام. (۱۳۹۰). جرم شناسی پیشگیری (جلد اول). تهران: نشر میزان.
- افراسیابی، علی. (۱۳۹۰). «از طبقه بندی بزه کاران تا طبقه بندی تکنیک های پیشگیری وضعی از جرم». فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم. تهران: شماره ۲۰، صص ۹۹-۱۲۸.
- الماسی، مجید. (۱۳۸۸). پیشگیری وضعی از سرقت اموال دولتی (مطالعه موردی سرقت کابل های برق شهرستان خرم آباد ۸۶-۸۵)، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه علوم انتظامی امین، دانشکده علوم و فنون انتظامی.
- بیکر، ترزال (۱۳۷۷) نحوه انجام تحقیقات اجتماعی، ترجمه هوشنگ نایی، تهران: انتشارات روش.
- رجبی پور، محمد. (۱۳۸۳). «در آمدی بر پیشگیری مقتدرانه پلیس از جرم». فصلنامه دانش انتظامی، دانشگاه علوم انتظامی امین، شماره ۲۳، صص ۱۱۳-۱۵۶.
- رسولی، محمد. (۱۳۸۵). بررسی راه های پیشگیری از سرقت منزل از دیدگاه کارآگاه های پلیس آگاهی همدان، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشکده علوم و فنون اطلاعات و آگاهی، دانشگاه علوم انتظامی امین.
- روزنم، دنیس، پ. (۱۳۸۰). پیشگیری از جرم، ترجمه حمید رضا حبیبی، تهران: معاونت آموزش نیروی انتظامی.
- رونالد وی کلارک، جان ا.ک. (۱۳۸۸). جرم شناسی پیشگیری (۶۰ رویه و راهکار برای پیشگیری از جرم) ترجمه مهدی مقیمی و مهدیه تقی زاده، تهران: دفتر تحقیقات کاربردی فرماندهی انتظامی تهران بزرگ.
- ریچارد اشنایدر، تدکچین. (۱۳۸۷). برنامه ریزی (شهری) برای پیشگیری از جرم، ترجمه فرزاد سجودی، چاپ اول، تهران: سازمان تحقیقات و مطالعات ناجا.
- شایسته زرین، امیر. (۱۳۸۷). شناسایی و تحلیل کانون های جرم خیز شهریار با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشکده علوم و فنون اطلاعات و آگاهی، دانشگاه علوم انتظامی امین.
- صفاری، علی. (۱۳۸۱). «انتقادات وارده بر پیشگیری وضعی از جرم»، مجله تحقیقات حقوقی، شماره ۳۵ و ۳۶.
- فرجی، حمید. (۱۳۸۹). پیشگیری از جرم در قلمرو سیاست جنایی، سایت حقوق

جزا و جرم شناسی ایران.

- قورچی بیگی، مجید. (۱۳۸۶). «راهبردهای کاربردی (CPTED) برای پیشگیری از جرم»، فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم، سال دوم، شماره پنجم، صص ۷۶-۹۹.
- گلدوزیان، ایرج. (۱۳۸۸). بایسته های حقوق جزای اختصاصی (۱-۲-۳)، تهران: نشر میزان.
- محمد نسل، غلامرضا. (۱۳۸۷). پلیس و سیاست پیشگیری از جرم، تهران: دفتر تحقیقات پلیس پیشگیری ناجا.
- میرخلیلی، سید محمود. (۱۳۸۸). «نقش حفاظتی آماج‌ها در پیشگیری از جرم»، فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم، تهران: شماره دهم، صص ۶۶-۸۵.
- نجفی ابرندآبادی، علی حسین. (۱۳۷۸). «پیشگیری از بزه کاری و پلیس محلی»، مجله تحقیقات حقوقی دانشگاه شهید بهشتی، تهران: شمارگان ۲۵ و ۲۶.
- نوروزی، بهرام؛ بارانی، محمد؛ سرکشکیان، سید محمد. (۱۳۹۰). پیشگیری از جرم؛ از نظریه تا عمل با تأکید بر نقش پلیس، تهران: دفتر تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری ناجا.
- Clarke, R. V. (1997), Introduction, In: R. V. Clarke (ed.), Situational Crime Prevention: Successful Case Studies, Guilderland, NY: Harrow and Heston.
- Clarke, R. V. (1992), Introduction, In: R. V. Clarke (ed.), Situational Crime Prevention: Successful Case Studies, Albany, NY: Harrow and Heston.
- Cornish, D. B. and R. V. Clarke. (1987), Understanding Crime Displacement: An Application of Rational Choice Theory, Criminology
- Cornish, D. B. and R. V. Clarke. (2003), Opportunities, precipitators and criminal decisions: a reply to Wortleys critique of situational crime prevention, The Politics and Practice of Situational Crime Prevention. (Crime Prevention Studies, vol. 5) Monsey, NY: Criminal Justice Press.

- Coupe, timothy; Griffiths, max (1996). Solving residential burglary (crime detection and prevention series. Paper 77). London: Home Office, police Research Group.